

Katedra bohemistiky
Posudek na bakalářskou diplomovou práci

Autorka: Klára Šipulová

Studijní obor: Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích prostředcích

Název práce (česky/anglicky): Analýza vybraných jevů zvukové roviny v běžné mluvě na Havířovsku / Phonetic Analysis of Selected Features in Common Speech in Havířov Region

Oponent práce: Mgr. Filip Kubeček

Hodnotící kritéria	Hodnocení
Soulad názvu práce s obsahem, schopnost formulovat cíl a závěry práce	B
Teoretická podkladová koncepce, metodologie, terminologie	D
Schopnost analýzy excerpovaného materiálu/předmětu výzkumu a následné syntézy	B
Interpretace a argumentace	C
Sekundární literatura, tvůrčí aplikace, schopnost kritického komentáře	B
Struktura práce, výstavba textu, adekvátnost použitých stylistických prostředků, dodržení ortografické a gramatické normy	C
Bibliografický a poznámkový aparát, jednotný způsob citací	C
Výsledný průměr	C

Hodnocení písemné verze práce – návrh klasifikačního stupně:

Bakalářská práce K. Šipulové se zabývá pozoruhodnou, v mnohém specifickou oblastí dialektů českého jazyka, a sice Havířovskem, náležejícím do přechodových nářečí česko-polských. Vlastní percepcí, ale i s využitím softwarových nástrojů diplomantka analyzovala vybrané hláskoslovné jevy v běžné mluvě příslušníků mladší generace a výsledky mj. usouvztažnila s tradičními rysy místního dialektu. Došla ke zjištění, že mluvčí do značné míry užívají jevy vymykající se ortoepické normě a mající často svůj základ právě v regionálním rozrůznění češtiny.

Oceňuji vlastní sběr dat, detailní vyhodnocení jednotlivých jevů i poskytnutí veškerých naměřených a spočtených údajů formou příloh, stejně jako zvukových záznamů. Kladně navíc hodnotím, že si autorka uvědomuje možnou problematičnost využitého materiálu (narušení nahrávek šumem, nedostatek dokladů určitých jevů, nespontánnost některých rozhovorů) a podobu některých výsledků pomocí ní vysvětluje. Všímá si též individuálních charakteristik mluvčích a jejich konkrétních projevů, které mohou syntézu zkreslovat. Jako důležité vnímám upozornění na hrozící nesoulad percepce se skutečně naměřenými hodnotami, a tedy vyzdvižení exaktního přístupu ve fonetickém výzkumu. Je dobře, že byly k analýze vybrány úseky mimo začátky dialogů (přestože i ty mnohdy působily kontrolovaně).

Za slabinu práce považuji teoretickou část. Je s podivem, že ačkoliv se přímo v názvu práce objevuje pojem „běžná mluva“, není v textu nijak definován. Pozornost (zbytečně přílišná) je místo toho věnována tradičním teritoriálním dialektům češtiny, jejich dělení a charakteristikám, které přitom obsahují množství zavádějících, nepřesných až chybných informací, místy se navíc tvářících, že vycházejí z odborné literatury. Nelze např. tvrdit, že se česká nářeční skupina vyskytuje na území *celých* Čech nebo že je ve

východomoravské nářeční skupině „ou“ nahrazováno „ú“ (s. 11). Součástí jsou i zjevné chyby z nepozornosti, např. „naša rukavica“ jako příklad *středního* rodu nebo hláska *ú* („húser“) jako znak *středomoravské* nářeční skupiny (s. 12). Přestože si autorka kladla za cíl soustředit se při nářečních popisech na zvukovou stránku, mnohdy ji zanedbává; uvádí např. středomoravskou výslovnost „z rodíňou“ místo „z rodínó“ (s. 12), nijak nepřibližuje znaky „ê“, „ô“ (s. 13) nebo nereflektuje výslovnost tvrdého *y* ve slezské podobě „dobrý sýr“ (s. 11). Matoucně působí nakládání s terminologií: kapitola o členění dialektů je uvedena mapou, jež v určitých případech udává jiné názvy nářečních jednotek než ty používané autorkou v následném textu. Operuje se navíc s termínem „těšínské nářečí“ (s. 15), aniž by bylo zřejmé, jakým způsobem do představené hierarchie zapadá. Nedostatky spatřuji rovněž v teorii fonetické, kde se např. mluví o „standardu“, „pravidlech“ a „chybách“ bez zřetele k ortoepické normě; ta je zmíněna až ke konci práce. Bez vysvětlení zůstaly termíny formant *F0* (s. 19) nebo nemá forma (s. 28). Hodilo by se lépe provázat obě teoretické kapitoly a na příslušných místech kupř. zmínit slezské varianty představovaných jevů, příp. třeba doplněné odkazem na mapu jejich územní distribuce z Českého jazykového atlasu. Provázanost ostatně schází i v rámci jiných částí práce; např. v analytické části je odkázáno na publikaci Skarnitzla a kol. (s. 30), ne však už na teoretickou část, kde jsou relevantní hodnoty vč. vizualizace dostupné. Předpoklad vynechávání rázu byl zase v analytické části označen za téměř potvrzený („nadpoloviční většina“, s. 40), v závěru za potvrzený („poměrně často“, s. 48). Příkladně je naopak uspořádána např. problematika dvojí výslovnosti *i/í*.

Výsledky analýz jsou popsány víceméně náležitě, a to s vhodným výběrem doprovodných grafů, příp. s odkazy na příslušné přílohy. Čtenář by snad jen místy uvítal komentář přehlednější (vyjádření poměrů se zřetelem buď ke znělosti, nebo k neznělosti, nikoliv různě v rámci jednoho odstavce, s. 40), kompletnější (porovnání rozdílů délek s hodnotami Skarnitzla a kol. i u jiných vokálů než *u/ú*, s. 31), nebo naopak strožejší (nadbytečné uvedení rozdílu v realizaci rázu žen a mužů, který byl už předtím označen za nevýrazný, s. 47). K některým interpretacím a argumentacím mám konkrétní výhrady, např. k ohodnocení kvantity u respondenta 7m jako „velmi precizně realizované“ (když *í* je u něj evidentně průměrně pouze o necelé 4 ms delší než *i*, a *ú* dokonce kratší než *u*, s. 34), k předpokladu, že si respondent 2c vědomě hlídal délky konkrétního vokálu (s. 32), příp. ke zhodnocení vlivu slovních druhů na progresivní asimilaci v (s. 42), pro něž nebyl k dispozici dostatek dat.

Jazyková úroveň práce není bezvadná, problémem jsou hlavně neobratné formulace (např. „z historické češtiny se *y* změnilo v *ê/e*“, s. 13, „docházelo k vázání slov a prepozic se slovy“, s. 28), narušování soudržnosti textu (např. větou „Nejedná se tedy o tempo artikulační...“, s. 29), ztížené identifikace předmětů *deixe* či vůbec orientace ve struktuře souvětí (např. identifikace podmětu ve větě „pokud není realizován, *na posluchače může působit nedbale*“, s. 19), bezdůvodná opakování, nevyhovující uvození vět ap. Ortografická a gramatická norma jsou dodržovány až na určité případy chybějících či nadbytečných interpunkčních čárek (např. před spojkami *nebo*, *než*), nenáležitých tvarů a vazeb (např. „nedosahují jednoznačnému oddělování“, s. 34, „slova čtyřslabičná, jež se v textu nacházelo 21“, s. 44, „výsledky o výzkumu“, s. 24). Součástí jsou též překlepy, omyly v zápisech (*kvalitativně* místo *kvantitativně*, s. 34, [*opakování*] místo [*opakování*], s. 38, *barzdo* místo *bardzo*, s. 46) a nedostatky typografické (chybějící spojovníky u zápisů typu *tří- a víceslabičný*, rozsahová pomlčka na konci řádku, s. 23, 53, 54). Nahodile se vždy na jednom místě v textu vyskytly termíny *dvojhláska* (s. 17, jinde *diftong*), *spodoba* (s. 20, jinde *asimilace*) a *přízvučný* (s. 22, jinde *přízvučený*).

V bibliografii zřejmě vlivem nedůslednosti došlo k několika zanedbáním či nekonzistentnostem, např. dvojímu uvedení roku (Davidová), záměně pořadí místa vydání a nakladatelství (Pravdová), nedodržení abecedního řazení (Volín před Veroňkovou), různým oddělením dvojice autorů, nesoustavnému využití prvku „[online]“ aj. V rámci odkazů na literaturu je jednou uveden jiný rok (Kopečková 2023 místo 2022, s. 40) a někteří autoři, na jejichž výzkumy je odkazováno, svůj záznam v bibliografii vůbec nemají (Chlumský, Romportl aj.). V textu jsou přítomny i další formální nedostatky: střídání *mimo jiné* a *mj.*, odkaz na kapitolu 2. 3. místo 2. 4. (s. 29), nesystematické ztučnění hlásek v Příloze 5 (ve slově *neřekl* chybí, ve slově *potýkat* je nadbytečné, s. 69), nerozlišování

velkých a malých písmen v grafech, opomenutí podbarvení vokálu v přepise (2c: potěšující, s. 79). Formální a faktická mýlka pravděpodobně nastala i u bilance „nejspisovnějšího mluvčího“ 2d – je uveden poměr 9 : 2, vzápětí (a též v příloze) však 8 : 3 (s. 41).

Práce celkově přinesla množství různorodých poznatků o současné podobě zvukové stránky jazyka, které mj. pomáhají naznačit hláskový vývoj v regionu známém tradičně silným nářečním pozadím. Diplomantka prokázala schopnost práce s jazykovými daty vč. jejich vyhodnocení a formulování relevantních a přínosných závěrů. Podporuji její záměr věnovat se v budoucnosti slovnímu přízvuku. Bakalářskou práci **doporučuji** k obhajobě a ohledem na výše uvedené připomínky ji navrhuji klasifikovat stupněm **C**.

Náměty pro obhajobu (formou otázek):

1. Audiozáznamy byly poskytnuty (a předpokládám tedy, že i pořízeny) v komprimovaném formátu mp3. Jejich součástí je navíc rozhovor, který byl evidentně částečně vedený telefonicky. Jak velký vliv mohou mít tyto okolnosti na vyhodnocování kvality vokálů? Očekávala byste výraznou změnu ve výsledcích, pokud by byl zvuk pořízen ve vhodnějším, nekomprimovaném formátu (wav) a pokud by nahrávací prostředí disponovalo příznivějšími parametry pro záznam řeči?
2. V postupu analýzy uvádíte, že v případě rázu jste percepčně sledovali, zda k jeho realizaci došlo a teprve nejednoznačné situace jste ověřovali v počítačovém programu Praat. Z vyhodnocení i závěru ovšem plyne, že byl ráz kompletně zkoumán počítačově. Můžete tedy objasnit, jakým způsobem byla ve skutečnosti analýza rázu provedena a jestli tento způsob hodnotíte jako adekvátní?
3. Čím si vysvětľujete, že se většina nejdelších vokálů vyskytla ve finální pozici?
4. Máte povědomí o tom, jestli se na Havířovsku stále vyslovují asibilované souhlásky (typ *žecí* ,*děti*'), příp. jestli se taková výslovnost týká i zástupců mladších generací?

Datum a podpis oponenta:

20. 5. 2025

Filip Kubeček